

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 210 ansatte (1994) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

NINA • NIKU

Nr. 13 — 1995

Arealet for vern av barskog bør økes vesentlig

Bør være minst 5 prosent av produktiv barskogareal

Det er nødvendig å øke arealrammene for vern av barskog vesentlig dersom en skal komme nærmere de oppgitte målene i verneplanen for barskog, heter det i en rapport fra NINA•NIKU.

Størrelsesfordelingene for arealet av de enkelte verneområdene viser at det er mange små områder og for få store til å dekke variasjonen i naturforholdene innen det enkelte området. Mangelen på store områder tillater heller ikke at skogens naturlige dynamikk og endringsprosesser som skogbrann og store stormfellingar får virke uhindret. I små verneområder vil konsekvensene for stabiliteten til artssamfunnene og de økologiske funksjonene bli for store.

Små verneområder

Små verneområder vil også være utsatt for uheldige kanteffekter i form av mikroklimatiske endringer eller andre trusler fra omgivelsene (for eksempel innvandring av rovdyr fra åpne områder). Vi må likevel ikke glemme at enkelte svært verdifulle skogtyper som sumpskog og kalkfuruskog oftest forekommer naturlig som forholdsvis små lommer i større skoglandskap. Likeså kan endel truede og sårbare arter overleve bra i mindre områder. Mens vi generelt bør strebe etter å få etablert store, robuste verneområder, må vi derfor også sikre det biologiske mangfoldet av arter og biotoper knyttet til små områder. En avveining av arealkriteriene må være basert på økologisk kunnskap om de elementene og prosessene man først og fremst ønsker å verne.

Regional variasjon for dårlig dekket

Selv om vi altså har en forholdsvis stor andel av små verneområder, viser det seg at vi likevel ikke har en god nok dekning av den totale regionale variasjonen i forekomstene av ulike natur- og skogtyper eller av det biologiske mangfoldet. Dette er særlig utpreget for kysten av Vest-Norge og Trøndelag, der den

Gammel naturskog, rik på sopp og insekter som lever av død ved. Lillomarka, Oslo.

Foto: EGIL BENDIKSEN

naturlige variasjonen er spesielt stor. Også i de store skogfylkene i Øst-Norge, særlig i Hedmark, er andelen fredet skog for liten til å dekke den naturlige variasjonen i ulike skogtyper. Den mest åpenbare grunnen til denne mangelen, er at arealrammen for fredning av barskog i verneplanen (295 km² produktiv barskog) er altfor liten.

Stort behov for arealøkning

Det er følgelig et stort behov for å øke arealomfanget av nye verneområder med barskog dersom en skal oppnå:

- tilstrekkelig mange områder til å dekke forskjellige natur- og skogtyper i de ulike regionene
- god nok sikring av forekomster av truede og sårbare arter og andre viktige deler av det biologiske mangfoldet
- ivaretagelse av tilstrekkelig store typeområder til å sikre naturgeografisk variasjon og mulighet for å opprettholde naturlige økologiske prosesser i de enkelte områdene
- rimelig størrelse for mindre spesialområder for å unngå uheldige kanteffekter

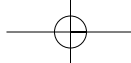
Vi kan altså slå fast at det er behov for en betydelig økning av arealet av vernet barskog i Norge. Barskogsutvalget slo opprinnelig fast

at et vern av 2 prosent av den produktive barskogen ville være et faglig forsvarlig omfang på verneplanen, i forhold til dagens vedtatte vern av 0,84 prosent. Nyere erkjennelse tyder imidlertid på at selv Barskogsutvalgets anslag er et klart underestimat av behovet.

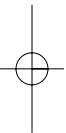
Basert på en studie av moser, lav og sopp i barskog i Midt-Norge har NINA vurdert kravene som disse gruppene stiller til skogens struktur og kontinuitet ut fra artenes habitatkraft og spredningsevne. Konklusjonen er at ca. 10 prosent av skogarealet bør unntas hogst for å sikre artenes krav til stabilitet i mikroklima og substrattilgang, og for å gjøre spredning til nærliggende, egnede områder mulig. Det forutsettes at den øvrige skogen drives med sterke naturhensyn.

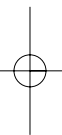
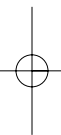
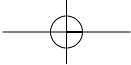
Vern på 5 prosent et moderat mål

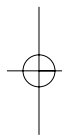
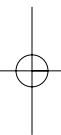
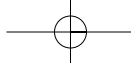
Siden vi har betydelig usikkerhet i vår kunnskap om skogøkosystemenes prosesser og de ulike artenes sårbarhet for påvirkning, vil det være i tråd med føre-var-prinsippet å satse på en forholdsvis større andel vernet barskog enn det et faglig forsvarlig minimum skulle tilsi. Et vern på minst 5 prosent av det produktive barskogsarealet vil derfor bare være et moderat mål i forhold til utfordringene ved å bevare mangfoldet.

FAKTA

Mer areal til vest- og midtnorsk kystregion

Kyst-regionen i Vest- og Midt-Norge må få øket sitt areal av vernet barskog med nesten 10 ganger dagens nivå hvis 5 prosent-målet for vern av barskog skal overholdes i denne regionen.

Ut fra regionens varierte natur, kunne andelen vernet barskog gjerne vært enda høyere. Videre er det påkrevet med en betydelig økning i arealet av vernet barskog på høy bonitet og i lavlandet i alle regioner.

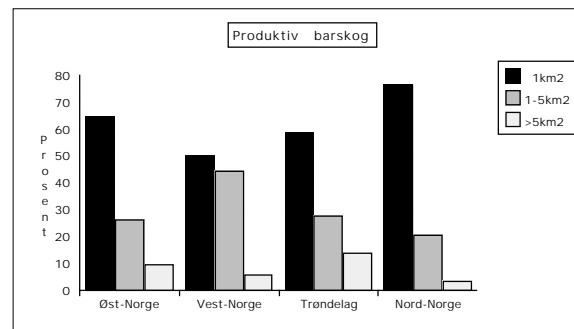
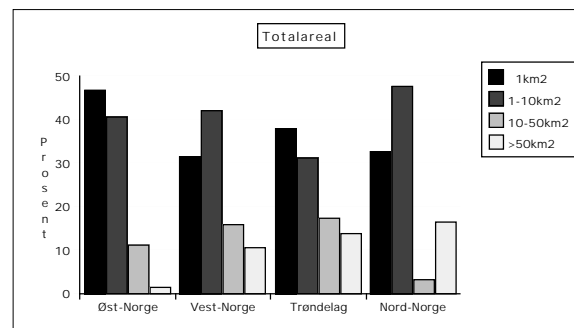
Vanskelig å finne nok skog

Med en tung satsing på slike verdifulle skogtyper vil det trolig være vanskelig å finne nok skog som tilfredsstillende de kravene til skogens urørthet som ble satt i verneplanens første fase. Det er derfor nødvendig å redusere disse kravene noe for å sikre et tilstrekkelig arealomfang og en rimelig fordeling på antall områder.

Bevar biologisk mangfold

Verdifulle forekomster av truede og sårbare arter og viktige biotoper må bevares der de finnes. Det er da viktig at også små slike forekomster kan bevares ved å tilpasse arealet til topografi og verneformål.

Biologisk mangfold må tas med i arbeidet med verneplanen fra begynnelsen av ved å trekke på nylig etablert kunnskap om biologisk mangfold i skog, både for kryptogamer og insekter. Indikatorarter og andre indikatorer for skogtilstanden kan brukes til å oppdage eksisterende forekomster av truede og sårbare arter. Ved lokalisering, utforming og prioritering av verneområdene må vi ta hensyn til artenes biologi i større grad, slik at sannsynligheten for at de skal greie seg i et lokalt område blir best mulig. Verneområdene må da ses i sammenheng med forvaltningen av skogen for øvrig, i et landskapsøkologisk perspektiv.

Relativ fordeling på arealklasser av antall verneområder i de ulike regionene. Både fordelingen av områdenes totalareal og deres areal av produktiv barskog er vist.

I alt inngår følgende antall områder: Øst-Norge (126), Vest-Norge (19), Trøndelag (29) og Nord-Norge (61).

Vern i reservater ikke tilstrekkelig

Dersom vi skal ta vare på de ulike verdiene som er knyttet til naturlig barskog, fra selve skognaturen til de økologiske prosessene og artsmangfoldet, vil det ikke være tilstrekkelig med vern av barskog i reservater.

Selv et meget omfattende vern vil kreve at skogbrukets flerbrukstiltak forbedres betydelig i omfang og kvalitet for de skogarealer hvor skogbruk drives. En skogsdrift som i størst mulig grad etterligner naturens egne høstings- og fornyelsesprosesser vil trolig være mest robust overfor ytre og indre endringer i skognaturen; den vil også øke mulighetene vesentlig for å ivareta de naturlige økologiske prosessene og derved det biologiske mangfoldet i skog generelt.

Nøkkelbiotoper unntas fra hogst

Slikt naturnært skogbruk vil for det første måtte omfatte en god del nøkkelbiotoper som unntas fra hogst. Dette vil gjelde områ-

der fra få til opp mot 100 dekar skog som har helt spesielle naturkvaliteter eller hvor skogsdrift uansett vil være relativt marginalt økonomisk.

Slike områder, som kan ha stor verdi for det biologiske mangfoldet, er bergskrenter, bekkeløfter, raviner, sumpskog, våtmarker og kantsoner mot vann, myr og våtmarker. Mindre forekomster av rike biotoper som storbregne- og høgstaude-skog, sørberg og lignende rike «oaser» i skoglandskapet generelt, vil også ha stor verdi som nøkkelbiotoper uten hogst.

Blant de viktigste områdene å sikre som ikkehogde nøkkelbiotoper er mindre områder der truede og sårbare arter forekommer, eller der det finnes sterke indikasjoner på lang skoglig kontinuitet.

Snauhogst frarådes

På det øvrige skogarealet bør skogen høstes på måter som simulerer naturens egne fornyelsesprosesser. Dette vil blant annet innebære at snauhogst ikke gjennomføres utenfor de arealer der skogbrann eller større stormfelling ville vært et naturlig innslag. På andre arealer bør vi fortrinnsvis benytte lukkede hogster som bevarer kronedekket mest mulig intakt. Videre bør omløpstiden økes.

Det må også settes igjen døde og døende trær, store/gamle trær og lauvtrær, for-

trinnsvis i holt. Slike nøkkelelementer er viktige for mange arter.

I en helhetlig, bærekraftig skogforvaltning må hele skoglandskapet, med både verneområder og områder under ulike flerbrukstiltak, ses under ett. Det er nettverket av ulike verneområder, nøkkelbiotoper og områder under skogskjøtsel som til sammen skal ivareta naturskogens prosesser og det tilhørende biologiske mangfoldet.

Verneområder som refugier for sårbare arter

I dette systemet vil verneområdene fungere som viktige refugier for arter som er sårbare overfor skogsdrift, og som referanseområder der naturlige økologiske prosesser får virke mest mulig uforstyrret av menneskelige inngrep. I forhold til arealene hvor det drives skogbruk, vil verneområdene kunne fungere som stabiliserende elementer i skoglandskapet i forhold til lokale og stor-skala forstyrrelser og stress. Naturskogens evne til å bevare funksjonelle økologiske prosesser og til å innvirke positivt på stoffsyklus og energistrøm, også i omgivende områder, kan langt på vei betraktes som en form for «økologisk tjenesteyting».

Slik sett kan verneområdene ha en positiv rolle for skoglandskapet som går ut over disse områdenes tradisjonelle naturvernmålsettinger.

Stoffet er hentet fra

NINA Fagrapport 008

Erik Framstad, Egil Bendiksen,
Harald Korsmo:

«Evaluering av verneplanen for barskog».